

Солун 1925 чылдың август 31-де үнүп эгелээн

# ШЫН

№ 200 (1922) 1992 чылдың октябрь 15, четверг Соалуга ат салган шагы 19.45. Чагыдар өрттө 10 көп. Салар өрттө 1 рубл.

Малга чем белеткели уламчылап турар

## МАГАДЫЛАЛ ТУРГУСТУНГАН: КЫШ КОРГУНЧУГ ЭВЕС

Бий-Хем районда «Кызыл тараачын» коллективти амыл-агылып сизгенчилери бо кышын нитини ма- лынга четир хемээдиг бөдүү болгаш чукутул мал чөмөрүнн курлавырын тургузуу алган. Олар нити- зинде 3 муң 200 тонна сизгени кезип сараатташ, планын ажыр күстөкөн. 10 муң тонна силос салыр сенаж 16 муң тонна кылдыр күстөкөн. 6 муң тонна сенаж салыр плава база-да ажыр күстөкөтүн.

Тутпайн турар бис. Сизген белеткээр план күстөкөр чөккүшүлү бээр, оларын күтпөчү мичан дүжүт ажаалда- зына, саван белеткелгине кы- раштире бээр бис. Сизгенде кижилерин амылдын мындагы нымдыгы тускайлап организас- таарга, мал чөмөрүнн планы албан күстөкөр боор чүс.

Мал чөмөри белеткээр ком- плекст бригаданын улуз агроному Сергей Васильевич Кривоус сизгенчилерин ажи- лып кыдыр дыйдыгы органи- зация турарын мындагы ным- дыгы чүгүлал берди: — Амыл-агылып мал, ылангыч сар инектери хей, Ынчангыч мал чөмөрүн чыл- дын арылдыр кылып амылдын кымыл турар удуз бис. Чигеген алган бир малга ондаштыр 10 центнер- ден эвез эвес чем единиче- зин белеткен алырчысына бүтү малчысы кыштан хур ажар чүс. Бо чылын оон хей сизген, силос болгаш сенаж белеткеттинген. Бо чөмөрүн саван, элекча-биле кады бол- баарырап тургаш малга бээр болза, малдын баш са- нын хоратпас, продуктулуз

Бригада кодуунда ийн эве- но бооп алган — сизген кезер оодларын болгаш сизген бе- луи, сарааттаар улгады берген удузтарын ашөндөрү — кыштан турар. А кезинде- биле сизген болуп, сарааттары- нын арызы узамкытырбызын тааркытырып турар бис. Ол агар-бойдустун байдалында хамааржыр. Чашкынын хун- перде хей сизгени кезип каап- тар болза, ол чылын, карарын каар дээрин тараачын кижилер билер болгой. Оон шынары багай болуш, оун мал чывес.

## XIV ДАЛАЙ-ЛАМАНЫҢ ВАЛЮТА ДУЗАЛАМЧЫЗЫ

Тыва Республиканын Чазанын хуралына Далай-Лама Ыдыктыг Башкынын Тывага сарыг-шажынын хогуудера- биле чоруулар берген валюта акшын тымсырын байр- лалдыг бузулал болган. Ыдык- тыг Башкы Чазанын Устуу Хурезин тударына 1500 долларын, Кызылдын сарыг- шажын нийтилепте 1900 долларын чорудуп берген.

Долларнын өртөк үненин улуг бооп турарын барыма- лаарга, ол эвез эвес түштүк — барык бир миллион рубль кире аша болур. Ол акшын күрөөлөр тударына ажылдар.

## Күрүнө символунуң авторларынга шаңнал

Эрткен средада Тыва Рес- публиканын Чазанын хура- лына Тыва Республиканын Күрүнө тургузуу болгаш Кү- рүнө сүздөгенин эң эки эскиз дөш чогаалчы конкурстун авторларына шаңгаларын турсуу болган. Ук шаңгаларга тыва кызылдын үш билдигин чорудуруучу Иван Чамоевич Салыктык, Олег Ильян Ла- зовский болгаш Оюн-оол Док- тузту огул Сатыч киргенин мооң мурунда дымтанган болгой.

Тыва Республиканын Пре- зидентин Ш. Д. Ооржак шаңгаларын тысып тура, эскизтин авторлары база Тыванын күрүнө тургузуун бижылгаларына төлөткөн салымкынын кирген деп дем- дегизин.

Чогаалдык ол бөлүк амгы удеде Тыва Республиканын Дээди Советинин болгаш Ча- заанын турар бажынарын кырынга азар күрүнө символдары белеткен кылып турсуу.

Президенттин парлала албанын дымтанканын алдыга, чогаалчы бөлүккө ажалдан чорукчу бурузуну 26 муң рубльдин шаңгалын тыыскан.

Район ДОНГАК. Бай-Тал суур.

Кызыл хоорайнын чурттакчыларынын чымын эрттирер дугайында

## ТЫВА РЕСПУБЛИКАНЫН ЧАЗААНЫН ДОКТААЛЫ

1992 чылдың октябрь 13. № 146. Кызыл хоорай.

Республикада кем-херек үлүгдештирерин, арагалаш- канын база алкооглимин улам көрдөп турары биле холбаштыр оперативтик бай- далдын нарыдаанын барым- даалар көргөш, база хей нити- нин бо айтырлар талазы- биле саван-оонды өөрчүл- көр сорулга биле Тыва Рес- публиканын Чазанын док- таалары болза:

1. Кызыл хоорайнын чурт- такчыларынын чымын 1992 чылдың октябрь 20 де 16.00 шакта Улусчу чогаалдыла төвүнүн бажыныга эрттирер. Оон хун чоруму;
- 1). Алкооглизм-биле демисед болгаш Кызыл хоорайга арага аймаан садарын чүрүм- чүдөр дугайында. Кызыл хоорай чагырамын даргыз Ш. Н. Сат дыйнагы кылдыр.
- 2). Кызыл хоорайга кем-херек үлүгдеш чорук-биле

демиседдин байдалын база оун күстөдөр хемчеглер дугайында. Хоорайн иш- тиз деректер кылдынын начальниги В. П. Хомутути, хоорай прокурору П. М. Су- держинин, Кызыл хоорайнын улус судунун даргыз А. И. Кольчюковтун дыйнагылар.

2. Хамааттыр чымынче министрстволарын, ведомстволарын, албан черлерин, бөдүрүлгелерин база организациаларын удурткучуларын, хоорайнын чурт- такчыларын чалар. Хоорайнын хамааттыр чымын эрттирерине белеткелди Кызыл хоорай чагырамын даргыз Ш. Н. Сатка дагыр. Ш. ООРЖАК.

Чымытын хун чорумуну талазы-биле сизгендиле бол- гаш айтырлары 3-23-92 те- лефон дымчыштыр кирер.

## Республиканын хоорайларын болгаш чурттакчылыг черлерин чагаайжыдар талазы-биле суботник эрттирерин дугайында Тыва Республиканын Чазанын болгаш Тыванын профвилелдеринин республика чөвүделенин ДОКТААЛЫ

1992 чылдың октябрь 13. № 148. Кызыл хоорай.

Тыва Республиканын Ча- заанын болгаш Тыванын профвилелдеринин респу- блика чөвүделенин доктаалары болза:

1. 1992 чылдың октябрь 17-де республиканын хоорайларын болгаш чурттакчылыг черлерин чагаайжы- дар талазы-биле суботник эрттирер.
2. Суботник эрттирер талазы-биле республика пла- нын составына бадылар. Кызыл хоорайнын база районнарын чагыраларын дугайында болгаш проф- вилел райкомнары субот- ник эрттирер талазы-биле боттарына штабтарын тур- гузар.

3. Суботник эрттирер та- лазы-биле Кызыл хоорай болгаш районнар штабтары куш-ажылы коллективтерге, хоорайларын, районнар төп- теринин, суурларын чурт- такчы чонуну ортузунга чагаайжыдыла ажилдарын чорударынын өртөккө күтү- лээнин дугайында калык тайылар ажылдан чоруулар.

4. Суботник үненин ажылдан алынган ака- херектеринин штаб коллек- тивтерге арттарына, а о- дымша коллективтерге дугу- ркузун чедимче хамааты- ларын социал камгаларын айтырлары шиттир- дээр сорулга-биле хоорайлар- дын болгаш районнарын чагыраларына калтыштырып сүмөлдө турар.

5. Суботник талазы-биле медээлерин чымынча база турарына бодаарга, аш-чем сентябрь айда ортума-биле 6 хуу улгады берген. Ылангыч эйт болгаш эттен кылган продуктуларын, сүт болгаш сүттен кылган продуктуларын, үс аймаанын, макарон кылдыры- нын өрттө он хуу ажыр улгады берген. Ногааларын болгаш картофельдин өрттө бо күзүн бичи-да чиге- геээн. Бир кылган картофельдин өрттө барык 20 хуу чедир улгаган.

Республиканын Статистика айналында найымсалды хамаарган турар магалин- ринин кайбызында август айда бараалар өрттө чигеээн, харын чоқтамаал улгадып турган. Кызылдын өрттө август чургаларын өрттө сентябрь 2-де 17 рубль 5 ко- пеек турган болза, сентябрь 8-те 17 рубль 7 копейк, оон соонда бир неделя өрткенде 22 рубль, а ай төнүзүндө 33 рубль аларган. Ынчангыч оон чургаларын өрттө ай дур- гузунда ортума-биле 26 хуу улгаган бооп турар.

Дээди сортуун далганын бажырлан бир килограмм хлөбиз өрттө сентябрын бирги чартында 28 рубль турган болза, ай төнүзүндө 32 рубль чедер берген. Ак сар- жагынын болгаш сүттен кылган продуктуларын өрттө база- ла кымын изилдеп өскөн.

## РОССИЯНЫН БАЙЫРЛАЛ ХУННЕРИ

Чогул калды байырлар- дарын Россиянын девискээр- леде ажил хуну эвес кылдыр моон соңгар демгелээр деп айтырары хей кижилер соңурган турар.

Россиянын Федерациянын Дээди Советинин эргелекчи Р. Ш. Ильян хамааттырдын айтыр- лыгына дааламында тодаргай тайыларын берген.

Россиянын Ленинградте ажил хуну эвес байырлардан:

1. Январь 1 болгаш 2 хун- нери — Чаа Чыл байырлары;
2. Январь 7 — Христостун байырлар хуну;
3. Март 6 — Делегейин керээжөөр хуну;
4. Май 1 болгаш 2 — Чагын болгаш Күш-ажылы байырлары;
5. Май 9 — Тинделде хуну;
6. Июнь 12 — Россия Фе- дерациянын Курене сүс-сере- тегелинин дугайында дөв-дө- рөкчүн хуула алганын хуну;
7. Ноябрь 7 — Октябрь ре- волюциянын оо,

## КЫДЫГЛАТКАН МАЛЧЫННАР

Мал амыл-агылы Тывага өртө-бурунгу шагдан бээр-ле калбаа-биле сайырап, боду тускай чагай суу-чачындар- дыг бооп келген. Ынчан чоңу- чук кол амыдыраар аргазы мал азырагы турган бол- гай. Амгы үеде хой амыл- агында тыва чонун эвезке кезин малчын ады-өгбелдерин чагай чачылдарын салган ай, ажалдан чорурлар. Ын- чалы-даа олар ол хүлээлге- зин күсүлдин шыдан-даа ту- рарлар. А херек кырында малчынарын амыдыралы, ажалдан чорур байдалы калдыгы?

Маргаш чока-ла мал- чынарын чак, кыш динейн дун-хун чок ажалдан чоруу- рун хиж бургуу билер боор. Бодум дугайты чагыс-даа малчынын чагы үеде шөл- зөлүнүн, курорттан, дыш- танганнын көрбөз мен. Оон кол чылдаганын шөлзө- дээр дээ малчынарын ор- нунга түр ажалдар кижилерин тыылыбыз, малчы- нарын дыштанып алыштар

деп даргаларын кыспазында. Курорттан, аржанаан кижилерин көргө, хей кезин-ле даргалар азы анаа амыл чок кижилер боор-дур. Малчы- нарын хей кезин, амыдыр- ларын бөдүү зарын-даа чора- ш, мал-маган соондан халбактаным-да чорурлар. Малчын кижини сөткөли биче. Эскерген-даа боор силер, олар деп аксы чымчак, хун- дүлчөк кижилер чок. Эмчи- ге аарып, эмнедин чыткан малчынар: «А бога, адала мал-маган ат болду. Чанайт, уруум» деп эмчилерден ди- леп, амыл-агым дөш аарыны белен орта эмнедин аластар-ла болгой. Оон ка- лдында оорлар баа малчы- нарын амыратпас. Чамдык малчынарын бода малын чылдай-на үш-дөртү-биле оорлар. Тус черин иштики херектер организанында бил- дирерге, колдуунда түнел чок болур. Хөмүү малчы- нар оорларга-ла мал азырап берип чоран деп.

Бистин Бай-Тайга кожуун.

## БЕМБҮРЭКТИК СУДАЛЫ

МАДРИД, октябрь 13. (РосИТА.СЧТА-ныя корр.). Россия Федерациянын Дээди Советинин Даргыз Руслан Хасбулатов Испанияда албанын аян-чоруу кылды ында чедер берген. Оун Испаниянын чыгине коргөстөрүнн де- путаттарынын конгрессинин парламенттер арызында харылзаларын департа- ментинин начальниги Карлос Фернандес-Кар- несеро болгаш албанын еске-даа кижилери уткаан.

Аян-чорукту программа- зында испан парламенти- нин ийн палатазынын удур- тулгалары-биле чүгүлал- ажышкынар, политиктиг партияларын болгаш ажил- агылы бөлүктөрүн төдө- лекчилери-биле ужурашым- кынар. Испаниянын ко- ролу Хуан Карлос I-инн хүлээп алышынынга баям көрдүгөн.

ПЕКИН, Кыдат найымсал- да Кыдаттын компартия- зынын XIV съездин ажи- тынган КПП ТК-нын мурун- дундагы ККП ТК- нын чыгык секретари Чун Цзинь кылган. Съездине ККП-нин уставын, ге өскерилелерин, парти- нын хоочунарында тур- густунган чөвүлекчилер комиссиязын дүжүрүнүн дугайын чүгүлалы көр- дүгөн.

## «ИДЕГЕЛ-БИЛЕ МАНАП ТУРАР БИС»

Бистин филармониянын амы- дарагында тудат, оран-сава айтырарын талазы-биле бер- дегелин турарымын айтыр- гыр бар-даа болза, а чогул коллективтин амыл-чоруду- галында чедип алдынын турар чогаалчы чедикчилер, көргүзүлгөр бар деп чүсүн өртө чүгүлал турар мен. «Саян» ансамблынын фольклор бөдүү ийн айда Азия чурт- тарынын болгаш Ожум океан ол ийчаар девискөргө анык- тарынын бүтү-делегей фести- вальды киржин чоранын солунуна номчукудары пар- лала медаларын дыйнагы чүгүлал. Оларын анаа чоруп турган үненин бөлүк- түн көргүзүлгелерин национал ологай талаларына тус черин парлалагына эки үнелди берип турган. А сентябрь айда ол-ла бөлүк Тес-Хем районун Самагалдай суурга «Агар сандан ыш» байырдалыга киритилер.

«Аян-92» шоу-бөлүк Улан- Уде чедип, базала анык- тарын дегей фестивалдыга киргеш келдилер

Концерттерин артистер бол- дулар-ла аргазы-биле чога- барааларына турар, бир кому- дачыгы чүс — болушчуну коңштер көргүзөр алымыс чок болгандан, коллектив- тер колдучу-ла республика шитиле болгаш оон дашкар чөвүлгөр үнүшкүнүг көр- гүзүлгөлдөр чоруп турар. Ылангыч республикадан даш- кар оон көргүзү чорупу — хей түнүг чырыдалары бооп тупар билдинген. «Аян- 92» бөлүктүн артистери Каа- Хем, Танды районнарга чет-

## Филармония — б ө г ү н

хандырылганда хей-ле чүдүлөр хамааржыр боор чүс-дир ийн. Оон-биле кады филармония коллективин шунгу Республика хуну эрттирер- биле база Тывага Далай- Ламанын күнү саранын-биле холбашкан култура-массалык бугу хемчеглерге киркиш дээрли демделген каары мен болганын, черле арлык эвес Ильян «Азия төвү- дө Енисей эркин» деп рок- фестиваль өрткен. Оун чүсүл түр черин коллективтерин киржилеги-биле эрттир- генин хомудузын болган, чаала рок-бөлүктөрүнүн бээр көр чырыдалыга ака- херектин чедикшин барга-

(РосИТА.СЧТА).





